

Sygn. akt III AUa 129/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 października 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Elżbieta Gawda
Sędziowie:	SA Elżbieta Czaja (spr.) SO del. do SA Iwona Jawor-Piszc
Protokolant: sekr. sądowy Krzysztof Wiater	

po rozpoznaniu w dniu 11 października 2018 r. w Lublinie

sprawy T. G.

przeciwko Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – Likwidatorowi Funduszu Alimentacyjnego

o umorzenie należności likwidowanego Funduszu Alimentacyjnego

na skutek apelacji T. G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 12 września 2017 r. sygn. akt VIII U 761/17

I. oddala apelację;

II. przyznaje radcy prawnemu D. S. od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Lublinie) kwotę 1800 (tyśiąc osiemset) złotych, powiększoną o należny podatek od towarów i usług z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Iwona Jawor-Piszc Elżbieta Gawda Elżbieta Czaja

Sygn. akt III AUa 129/18

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 9 lutego 2017 roku Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - Likwidator Funduszu Alimentacyjnego na podstawie art. 68 ust. 1 w związku z art. 63 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 roku, poz. 1518) odmówił T. G. umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaconych w zastępstwie świadczeń alimentacyjnych oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w kwocie 22.210,28 złotych.

W odwołaniu od decyzji T. G. wniósł o jej zmianę poprzez umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego. Wskazał, że jest rencistą pierwszej grupy, całkowicie niezdolnym do pracy i niezdolnym do samodzielnej egzystencji, wobec czego nie jest w stanie podjąć żadnego zatrudnienia. W utrzymaniu pomaga mu syn, który otrzymuje zasiłek opiekuńczy w wysokości 520 złotych.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 12 września 2017 roku Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił odwołanie.

Podstawą były następujące ustalenia:

T. G. urodził się w dniu (...). Ma wykształcenie średnie zawodowe, z zawodu jest elektrykiem. Krótce był zatrudniony w wyuczonym zawodzie, następnie przez 17 lat pracował, jako kierowca autobusu.

Ze związku z J. G. z domu K. ma dwoje dorosłych obecnie dzieci: Ł. urodzonego w dniu (...) oraz E. urodzoną w dniu (...). Wyrokiem z dnia 20 października 1992 roku Sąd Wojewódzki w Lublinie rozwiązał przez rozwód bez orzekania o winie małżeństwo T. i J. G., zasądzając jednocześnie od T. G. alimenty w kwocie 700.000 złotych (przed denominacją), na rzecz każdego z dzieci. T. G. jest również ojcem M. Z., urodzonego w dniu (...), dziecka pochodzącego ze związku pozamałżeńskiego z A. K.. Pierwotnie syn wnioskodawcy nazywał się M. G., w dniu 14 stycznia 2015 roku dokonał zmiany nazwiska i obecnie posługuje się danymi: M. Z.. Skarżący nie przyczynił się finansowo do utrzymania syna w związku, z czym A. K. zwróciła się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o przyznanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Decyzją z dnia 19 listopada 1997 roku przyznano świadczenie z funduszu alimentacyjnego na rzecz M. G. w wysokości 200 złotych.

W dniu 12 grudnia 2016 roku T. G. złożył wniosek o umorzenie należności wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego. Zakład Ubezpieczeń Społecznych ustalił, że zadłużenie wnioskodawcy wobec funduszu alimentacyjnego wynosi: 22.210,28 złotych i zaskarżoną decyzją odmówił umorzenia zadłużenia.

Wnioskodawca po rozwiązaniu związku małżeńskiego z J. G., nie zawarł kolejnego małżeństwa i pozostawał w nieformalnym związku z A. K., która zmarła w dniu (...). T. G. obecnie zamieszkuje w mieszkaniu położonym w L., przy ulicy (...). Lokal składa się z kuchni o powierzchni (...)m⁽²⁾ oraz pokoju mieszkalnego o powierzchni (...)m⁽²⁾. Umowę najmu tego lokalu zawarł z Gminą L. syn skarżącego M.. Prowadzi wspólne gospodarstwo domowe z synem M.. Skarżący jest uprawniony do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy wysokości 998 złotych wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym w wysokości 208,67 złotych. Świadczenie przyznane jest na stałe. Ze świadczenia dokonywane są potrącenia komornicze, wobec czego wnioskodawca otrzymuje kwotę 649,95 złotych. Syn M. jest studentem, nie pracuje, nie jest uprawniony do renty rodzinnej po matce. Otrzymuje zasiłek opiekuńczy z tytułu opieki nad ojcem w wysokości 520 złotych miesięcznie.

Skarżący wraz z synem ponosi stałe wydatki związane z utrzymaniem mieszkania (258,92 złotych miesięcznie), a nadto opłaty eksploatacyjne (około 120 złotych za energię elektryczną, co drugi miesiąc) (aneks do umowy najmu – k. 21t. II akt ZUS, potwierdzenia opłat za energię – k. 15 i 16 t. II akt ZUS). Na zakup lekarstw wydaje około 200 złotych miesięcznie (zeznania wnioskodawcy – k. 12v.-13 a.s., faktury VAT – k. 29a t. II akt ZUS). Poza zobowiązaniami alimentacyjnymi nie ma innych zobowiązań, nie posiada żadnego majątku, zarówno ruchomego, jak i nieruchomości, nie dysponuje żadnymi wierzytelnościami.

T. G. jest uznany za osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym. Nie ustalono, od kiedy istnieje niepełnosprawność, wskazano, że ustalony stopień niepełnosprawności istnieje od dnia 18 maja 2015 roku, a orzeczenie wydano na okres do dnia 31 sierpnia 2020 roku. Jako symbol przyczyny niepełnosprawności wskazano „(...)” i „(...)”, a zatem choroby neurologiczne i upośledzenie narządu ruchu. Skarżący był wielokrotnie hospitalizowany. Rozpoznano u niego między innymi niedowład połowiczny lewostronny, przebyty krwakił przymózgowy na wysokości płata czołowego prawego w 2015 roku, przebyty uraz głowy ze stłuczeniem mózgu i

krwawieniem podpajęczynówkowym w 1996 roku, nadciśnienie tętnicze, cukrzycę typu 2, epizody bezdechów sennych centralnych, chorobę wrzodową dwunastnicy w wywiadzie, stłuszczenie wątroby, miażdżycę zrostową tętnic kończyn dolnych oraz zaburzenia lipidowe.

Sąd Okręgowy ustalił powyższy stan faktyczny na podstawie znajdujących się w aktach sądowych oraz aktach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dowodów z dokumentów oraz na podstawie zeznań wnioskodawcy.

Sąd podzielił zeznania wnioskodawcy z wyjątkiem zeznania w zakresie wysokości ponoszonych opłat z tytułu czynszu za mieszkanie, albowiem z aneksu do umowy najmu lokalu wynika, że miesięczny czyn wynosi 258,92 złotych, a nie 350 złotych, jak podał wnioskodawca.

Sąd uznał, że odwołanie nie jest zasadne.

Zgodnie z treścią art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 roku, poz. 1518 ze zmianami) z dniem wejścia w życie ustawy fundusz alimentacyjny, zwany dalej "funduszem", przechodzi w stan likwidacji. Likwidatorem funduszu jest Prezes Zakładu w zakresie spraw o świadczenia z funduszu, do których prawo powstało przed dniem wejścia w życie ustawy (art. 63 ust.2).

W myśl art. 68 ust. 1 powołanej ustawy w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, lub osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu, likwidator może umorzyć, rozłożyć na raty lub odroczyć termin płatności należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu.

Na wstępie sąd wskazał, że fundusz alimentacyjny powstał w celu zapewnienia środków utrzymania osobom uprawnionym do alimentów, które nie mogły wyegzekwować tych świadczeń od osoby zobowiązanej dołożenia na ich utrzymanie. Zgodnie bowiem z art. 4 ust. 1 ustawy z 18 lipca 1974 roku o funduszu alimentacyjnym (tekst jednolity: Dz. U. z 1991 roku, Nr 45, poz. 200, ze zmianami) świadczenia funduszu przysługiwały tylko tym osobom, na rzecz, których alimenty zostały ustalone orzeczeniem sądu, a egzekucja tych alimentów okazała się bezskuteczna całkowicie lub częściowo. Fundusz alimentacyjny uruchamiany był, więc wówczas, gdy dłużnik alimentacyjny nie osiągał dochodów ani nie posiadał majątku, z którego mogłaby być prowadzona egzekucja alimentów. Przyznanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego nie zwalniało jednak dłużnika z jego zobowiązań. Zasadą bowiem jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych. Ich umorzenie nastąpić może natomiast tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach - rozumianych jako niezależne od zobowiązanego alimentacyjnie sytuacje losowe lub nadzwyczajne, które sprawiają, że nie jest on w stanie na bieżąco ani w dającej się przewidzieć perspektywie regulować obarczających go zaległości alimentacyjnych bez uszczerbku dla jego zdrowia oraz naruszenia innych istotnych dóbr najbliższych członków jego rodziny. Niewystarczające jest zatem, do skorzystania z dobrodziejstwa art. 68 ust. 1 ustawy, wystąpienie uzasadnionych wypadków. Muszą to być zatem szczególnie uzasadnione wypadki. Powyższe wynika z faktu, iż przepis art. 68 ust. 1 ustawy stanowi regulację wyjątkową, a więc nie może być interpretowany rozszerzająco. Zatem nawet trudna sytuacja materialna lub zdrowotna osoby ubiegającej się o umorzenie należności alimentacyjnych nie może być samoistną podstawą do wydania decyzji uwzględniającej wniosek, gdyż nie chodzi tutaj o przypadki „uzasadnione”, ale „szczególnie uzasadnione”, a więc takie które mają charakter wyjątkowy, losowy, nietypowy. Powyższe doprecyzował Sąd Apelacyjny

w Gdańsku w wyroku z dnia 18 lipca 2016 roku w sprawie sygn. akt III AUa 449/16 (LEX nr 2106934) wskazując, iż do ustalenia, iż zachodzi „szczególnie uzasadniony wypadek”, pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie wystarcza nawet ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażenia siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Tym samym nie można stawiać znaku równości pomiędzy osobą, u której przejściowo wystąpiła niemożność całkowitego lub częściowego regulowania zaległości alimentacyjnych oraz osobą, która bezpowrotnie utraciła zdolność jakiegokolwiek zarobkowania i nie

posiada żadnego majątku ani dochodu (por. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 26 kwietnia 2016 roku w sprawie syn. akt III AUa 1957/16, LEX nr 2052593).

W rozpoznawanej sprawie Sąd ustalił, że sytuacja osobista i materialna wnioskodawcy jest trudna. Wnioskodawca jest osobą utrzymującą się jedynie z renty. Jest on przy tym osobą chorą, co bezspornie wynika z przedłożonej dokumentacji medycznej i zostało potwierdzone orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności Zdaniem Sądu w niniejszej sprawie nie zachodzą jednak szczególnie uzasadnione okoliczności, które przemawiałyby za umorzeniem przedmiotowych należności.

Za taką okoliczność nie może być uznana trudna sytuacja materialna ubezpieczonego, albowiem jest to okoliczność dotycząca prawie wszystkich dłużników alimentacyjnych. Faktem jest, że wnioskodawca nie ma obecnie żadnej możliwości dokonania jednorazowej spłaty zadłużenia, jednakże dysponuje stałym źródłem dochodu w postaci renty, z której dokonywana jest skuteczna egzekucja zaległości alimentacyjnych. Stwierdzić również należy, że nie ciąży na nim żadne zobowiązania wobec banków, instytucji, czy z tytułu zaległych podatków. Nie jest zadłużony u osób fizycznych. Jedyne jego zobowiązania to zobowiązania o charakterze alimentacyjnym wynikające wypłaty alimentów w jego zastępstwie z funduszu alimentacyjnego. Prowadzi wspólne gospodarstwo domowe z dorosłym synem. Analiza sytuacji rodzinnej nie prowadzi do wniosku, iż zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek uzasadniający umorzenie należności wobec funduszu alimentacyjnego. Sam zaś fakt niepozostawaniu w zatrudnianiu i uzyskiwaniu dochodu wyłącznie z renty z tytułu niezdolności do pracy, a więc trudna sytuacja materialna, nie stanowi przesłanki warunkującej takie umorzenie.

Sąd odwołał się do wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 12 stycznia 2016 roku (sygn. akt III AUa 300/15, LEX nr 1993255), zgodnie z którym przesłanki umorzenia należności na rzecz funduszu alimentacyjnego nie wyczerpuje sam fakt, że zadłużenie jest większe, niż możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego do alimentacji. Trudna sytuacja materialna jest bowiem okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych, gdyż uruchomienie funduszu alimentacyjnego następuje tylko wówczas, gdy dłużnik nie ma majątku ani dochodów podlegających egzekucji.

Jakiegokolwiek realne możliwości choćby częściowej lub rozłożonej w czasie spłaty długów alimentacyjnych nie pozwalają na zwolnienie dłużnika z całości zobowiązań (tak Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 1 października 2015 roku, III AUa 975/14, LEX nr 1843129). Wnioskodawca ma natomiast stałe źródło dochodu, jakim jest renta. Nie utracił zatem możliwości spłaty zadłużenia. Egzekucja komornicza jest skuteczna, a wnioskodawca posiada jedynie zaległości alimentacyjne na rzecz likwidowanego funduszu.

W tej sytuacji sąd stwierdził, iż trafnie Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, uznał że w stosunku do wnioskodawcy nie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek pozwalający na umorzenie należności wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

Z tych względów, na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. i powołanych przepisów, Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji.

Od tego wyroku apelację złożył wnioskodawca, która została uzupełniona przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu. Apelacja zarzuca, że sąd wydał wyrok z naruszeniem art. 227 i 233 k.p.c. – bez rozważenia w sposób bezstronny twierdzeń przedstawionych przez odwołującego się, nadto przez dowolną i selektywną ocenę dowodów i w konsekwencji dokonanie ustaleń sprzecznych z zebrany w sprawie materiałem dowodowym, co znalazło wyraz w szczególności w twierdzeniu, że w niniejszej sprawie nie wystąpiły przesłanki do umorzenia funduszu alimentacyjnego.

Skarżący akcentuje, niskie przychody, zły stan zdrowia, opisany szczegółowo w apelacji, konieczność zażywania leków, których koszt miesięczny jest znaczny. Podnosi nadto, że sytuacja mieszkaniowa ubezpieczonego jest trudna, pod względem finansowym, bowiem obecnie po zmianie mieszkania jego koszty związane z utrzymaniem mieszkania wzrosły i wynoszą obecnie ok. 500 zł. Do apelacji dołączone zostały zestawienia wysokości opłat za lokal mieszkalny i karta informacyjna ze szpitala. Skarżący domaga się zmiany wyroku i umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu oraz 5 % opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością

funduszu, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania składkowych oraz zasądzenia nieopłaconych kosztów zastępstwa procesowego z urzędu według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie. Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i wydał, odpowiadające prawu rozstrzygnięcie, przedstawiając stosowną argumentację prawną. Ustalenia Sądu I instancji i wyprowadzone na ich podstawie wnioski Sąd Apelacyjny podziela. W tej sytuacji nie zachodzi potrzeba szczegółowego powtarzania ustaleń faktycznych oraz dokonanej w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku interpretacji przepisów prawa mających zastosowanie w niniejszej sprawie.

Zarzuty naruszenia art. 227 i 233 k.p.c. nie są zasadne, bowiem ustalenia sądu, wynikają z niekwestionowanych dokumentów, jak też zeznań samego wnioskodawcy. Sąd ustalił, że sytuacja osobista i materialna wnioskodawcy jest trudna, bezsprzecznie wnioskodawca jest osobą utrzymującą się jedynie z renty, jest on przy tym osobą chorą, co wynika z przedłożonej dokumentacji medycznej i zostało potwierdzone orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Prawidłowo jednakże Sąd uznał, że w niniejszej sprawie nie zachodzą jednak szczególnie uzasadnione okoliczności, które przemawiałyby za umorzeniem przedmiotowych należności.

Za taką okoliczność nie może być uznana trudna sytuacja materialna ubezpieczonego, albowiem jest to okoliczność dotycząca prawie wszystkich dłużników alimentacyjnych. Jak prawidłowo zaznaczył Sąd, wnioskodawca dysponuje stałym źródłem dochodu w postaci renty, z której dokonywana jest skuteczna egzekucja zaległości alimentacyjnych, nie ciąży na nim żadne zobowiązania wobec banków, instytucji, czy z tytułu zaległych podatków. Nie jest zadłużony u osób fizycznych. Jedyne jego zobowiązania to zobowiązania o charakterze alimentacyjnym wynikające wypłaty alimentów w jego zastępstwie z funduszu alimentacyjnego.

Podkreślić w tym miejscu należy iż zasadą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych, natomiast umorzenie należności może nastąpić tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 3 lutego 2010 r. (sygn. akt I UK 270/09, LEX nr 585729), "szczególnie uzasadnione przypadki" związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego to sytuacje nadzwyczajne (wyjątkowe), powstałe w wyniku wypadku losowego, a w każdym razie istniejące niezależnie od zobowiązanego, w następstwie których jego sytuacja ulegnie takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji.

Dla uznania, że w sprawie nie zachodzi szczególnie uzasadniony przypadek kluczowa jest okoliczność, że skarżący posiada środki pozwalające na stopniową spłatę zadłużenia. Wnioskodawca jest uprawniony do stałego świadczenia rentowego wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym, prowadzi wspólne gospodarstwo domowe z synem M., który otrzymuje zasiłek opiekuńczy z tytułu opieki nad ojcem w wysokości 520 złotych miesięcznie.

Istotna w ocenie Sądu Apelacyjnego jest również okoliczność, że wnioskodawca nie podejmował prób uregulowania należności. Należności alimentacyjne powstały w związku z niewywiązywaniem się przez zobowiązanego z obowiązku alimentacyjnego w okresie gdy był czynny zawodowo.

Odnosnie wywodów apelującego, iż po potrąceniu zobowiązań alimentacyjnych, pozostaje mu na utrzymanie niewielka kwota stwierdzić należy, że przesłanki do umorzenia należności na rzecz funduszu alimentacyjnego nie wyczerpuje sam fakt, iż zadłużenie jest większe niż możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego do alimentacji. Brak stałych dochodów i związana z tym trudna sytuacja materialna jest niewątpliwie okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych, gdyż uruchomienie funduszu alimentacyjnego następuje tylko wówczas, gdy dłużnik nie ma majątku ani dochodów podlegających egzekucji.

Dłużnik alimentacyjnie zobowiązany posiadający - jak wnioskodawca - stałe źródło dochodu w postaci renty które choćby w niewielkim stopniu umożliwia spłatę zadłużenia nie może być premiowany z racji swej biernej przez

wiele lat postawy umorzeniem należność likwidowanego funduszu alimentacyjnego kosztem uszczuplenia funduszu ubezpieczeń społecznych (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 10.11.2010 r., I UK 119/10).

Reasumując należy stwierdzić, iż zarzuty sformułowane w apelacji są chybione. Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął bowiem, że właściwa interpretacja obowiązujących przepisów prowadzi do wniosku, iż w sytuacji odwołującego na dzień wydania decyzji nie zachodził szczególnie uzasadniony przypadek związany z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego do alimentacji, uzasadniający umorzenie należności na rzecz likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

O kosztach orzeczono na podstawie § 8 pkt 5 i 16 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z dnia 18 października 2016 r.).